

16.9.2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Viite: Lausuntopyyntö 26.8.2024 Helsingin käräjäoikeudelle

Asia: Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 63/2024 vp)

Helsingin käräjäoikeuden lausunto

Viitaten aikaisempaan lausuntoomme (VN/32207/2022), käräjäoikeus esittää seuraavan lausunnon lakivaliokunnan pyynnöstä.

Yleistä hallituksen esityksestä

Käräjäoikeus pitää myönteisenä, että esityksessä on huomioitu käytännön toimijoiden näkökulmat ja että lainsäädännössä pyritään ottamaan huomioon oikeudenkäyntien tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden varmistaminen etäyhteyksien avulla. Käräjäoikeus korostaa kuitenkin edelleen selkeyden, läpinäkyvyyden ja yhtenäisten käytäntöjen merkitystä oikeudenkäyntien sujuvuuden ja asianosaisille tarjottavan oikeusturvan näkökulmasta.

Tuomarin osallistuminen oikeudenkäyntiin etäyhteydellä (OK 2:15-16)

Käräjäoikeus kannattaa ehdotettuja säännöksiä, jotka koskevat tuomarin osallistumista oikeudenkäyntiin etäyhteydellä. Ehdotukset vaikuttavat tasapainoisilta ja huolellisesti harkituilta. Käräjäoikeus painottaa edelleen, että pääsäännön tulee olla tuomarin ja muiden ratkaisukokoonpanoon kuuluvien fyysinen läsnäolo oikeudenkäynnissä, sillä tämä varmistaa oikeudenmukaisen prosessin toteutumisen. Etäosallistumista tulisi käyttää vain poikkeustapauksissa, joissa siihen on perusteltu syy.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

16.9.2024

Oikeudenkäynnin julkisuus etäoikeudenkäynneissä (OK 2:17)

Käräjäoikeus edelleen korostaa tarvetta yhdenmukaisiin ja selkeisiin käytäntöihin julkisuuden toteuttamisessa etäoikeudenkäynneissä. Vaikka tuomioistuimille tulisi antaa harkintavaltaa julkisuuden toteuttamistavassa, on tärkeää, että eri tuomioistuimet noudattavat yhtenäisiä periaatteita julkisuuden toteuttamisessa. Käräjäoikeus painottaa myös teknisten järjestelmien ajantasaisuuden ja tietoturvallisuuden merkitystä julkisuuden toteuttamisessa.

Todistelun vastaanottaminen etäyhteydellä (OK 17:52)

Käräjäoikeus kannattaa lisäedellytysten kumoamista, mikä voi edistää oikeudenkäyntien sujuvuutta ja vähentää tarpeettomia rajoituksia todistelun vastaanottamiselle etäyhteydellä. Käräjäoikeus kannattaa myös esitystä ilman näköyhteyttä tapahtuvaa kuulemistä koskevista momenteista, sillä ne voivat tietyissä tapauksissa edistää oikeudenmukaisen prosessin toteutumista.

Asianosaisen osallistuminen oikeudenkäyntiin etäyhteydellä (OK 12:8.5 ja ROL 8:13.5)

Käräjäoikeus kannattaa esitystä, jonka mukaan tuomioistuin voi määrätä asianosaisen osallistumaan oikeudenkäyntiin etäyhteyden välityksellä. Tämä voi erityisesti edistää oikeuden saavutettavuutta ja turvallisuutta tapauksissa, joissa henkilökohtainen läsnäolo ei ole mahdollista.

Pakkokeinojen ja poissalon seuraamusten käyttöalan laajentamisesta koskemaan etäyhteydellä tapahtuvaa valmisteluistuntoa (OK 5:15 d ja ROL 7:14 a kumoaminen) ja kattamaan osallistumisen etäyhteydellä myös muualta kuin toisessa tuomioistuimessa tai muun viranomaisen luona (OK 12:8.4 ja ROL 8:13.4)

Käräjäoikeus kannattaa pakkokeinojen ja poissaolon seuraamusten käyttöalan laajentamista koskemaan etäyhteyksillä tapahtuvia oikeudenkäyntejä. Ehdotettu lainsäädäntömuutos pyrkii parantamaan oikeudenkäyntien joustavuutta ja tehokkuutta etäyhteyksien avulla, mutta se myös tuo mukanaan uusia haasteita erityisesti teknisten ongelmien ja oikeusturvan varmistamisen suhteen. On tärkeää, että tuomioistuimilla on riittävät resurssit ja selkeät ohjeistukset etäyhteyksien

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

16.9.2024

käytöstä, jotta ne voivat käsitellä teknisiä ongelmia ja arvioida poissaolon seuraamusten käyttöä asianmukaisesti.

Etäyhteyksien käyttö tunnustamisoikeudenkäynneissä (ROL 8:13.5 kumoaminen)

Käräjäoikeus kannattaa esitystä.

Etäyhteyksien käyttö rajat ylittävissä tilanteissa

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin (2014/41/EU) täytäntöönpanosta annetun lain 16 §:ää siten, että pykälän 2 momentista poistettaisiin edellytys, jonka mukaan rikosasian vastaajan kuuleminen videokokouksena edellyttäisi vastaajan suostumusta

Muutos vastaisi ehdotettua muutosta OK 2 luvun 16 §:n 1 momenttiin vastaajan osallistumisen mahdollistamiseksi etäyhteydellä sillä rajoituksella, että eurooppalaista tutkintamääräystä koskeva direktiivi säätää vain todisteiden hankkimisesta eli henkilötodistelusta, ei osallistumisesta. Esitys on perusteltu ja korjaisi direktiivin täytäntöönpanoon liittyvän ongelman voimassa olevassa laissa (430/2017) siltä osin, että siinä 16 §:ssä vastaajan suostumuksen puuttuminen on säädetty ehdottomaksi kieltäytymisperusteeksi. Koska direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvat säännökset ovat täytäntöönpanolain 1 §:n 1 momentin mukaan lakina noudatettavia, direktiivin 24 artiklan 2 kohdan a alakohdan harkinnanvarainen kieltäytymisperuste tulisi muutoksenkin jälkeen sovellettavaksi. Tämä mahdollistaisi edelleen sen, että tuomioistuimien voi kieltäytyä tutkintamääräyksen täytäntöönpanemisesta vastaajan kuulemiseksi, jos vastaaja sitä vastustaisi. Sanottu direktiivissä säädetty kieltäytymisperuste mahdollistaisi vastaajan suostumuksen puutteen huomioon ottamisen arvioitaessa, vaarantaisiko kuuleminen vastaajan oikeusturvan.

Hallituksen esityksessä on tarkasteltu muutostarvetta rajat ylittävissä tilanteissa pelkästään eurooppalaisen tutkintamääräyksen täytäntöönpanolain näkökulmasta. Esityksessä ei tuoda esiin, miksi vastaavaa muutosta ei olisi tarpeen tehdä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 11 b §:n 1 momenttiin (301/2014). Sen mukaan rikosasian vastaajaa tai rikoksesta epäiltyä voidaan kuulla 11 a §:ssä tarkoitettua menettelyä noudattaen, jos kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaisesti mahdollista. Edellytyksenä on 2 momentin

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

16.9.2024

mukaan lisäksi, että vastaaja tai epäilty on antanut suostumuksensa menettelyyn. Muutos olisi perusteltua tehdä tässä samassa yhteydessä.

Suomessa rajat ylittävät etäyhteydellä videoteitse toteutettavat kuulemiset tapahtuvat useimmiten toisen Euroopan unionin jäsenvaltion tuomioistuimen kanssa. Eurooppalainen tutkintamääräys sääntelee tuomioistuinten osalta pelkästään todistajan, asiantuntijan, asianomistajan ja vastaajan kuulemista, ei asianosaisten osallistumista pääkäsittelyyn. Helsingin käräjäoikeus toivoo, että eurooppalaisilla forumeilla ylläpidetään keskustelua videoteitse tapahtuvan etäosallistumisen käyttöalan laajentamiseksi tilanteissa, joissa epäilty rikos ei täytä eurooppalaisen pidätysmääräyksen soveltamisen edellytyksiä. Tämä edesauttaisi rikosvastuun toteuttamista ja vähentäisi asianosaisille aiheutuvaa vaivaa.

Vielä käräjäoikeus korostaa, että Euroopan unionin tasolla olisi syytä pyrkiä saamaan käyttöön kaikissa jäsenvaltioissa yhteinen järjestelmä videoyhteyksien luomiseksi esimerkiksi e-Codex/e-Edes-hankkeen yhteydessä. Tällä vältettäisiin viivästyksiä, säästettäisiin resursseja ja sujuvoitettaisiin käsittelyä tuomioistuinten välillä.

Muita huomioita

Käräjäoikeus haluaa edelleen korostaa, että istuntosalikapasiteettien puutteellisuus ei saa olla ensisijainen syy etäyhteyksien käytön laajentamiselle. On tärkeää varmistaa, että oikeudenkäynnin laatu ja oikeusturva säilyvät korkealla tasolla myös etäyhteyksiä käytettäessä. Lisäksi käräjäoikeus korostaa tarvetta arvioida taloudellisia vaikutuksia realistisesti ja varmistaa, että tarvittavat tekniset resurssit ovat käytettävissä.

Lopuksi käräjäoikeus suosittelee, että etäyhteyksien käytön vaikutuksia arvioidaan määräajan jälkeen ja että mahdolliset parannustarpeet tunnistetaan ja otetaan huomioon tulevassa lainsäädännössä.

Kunnioittavasti,

Petteri Plosila

Osaston johtaja, käräjätuomari, Helsingin käräjäoikeus

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Telefax	Sähköposti
PL 650 00181 HELSINKI	Porkkalankatu 13 00180 HELSINKI	029 56 44200	029 56 44417	helsinki.ko@oikeus.fi

16.9.2024

Postiosoite
PL 650
00181 HELSINKI

Käyntiosoite
Porkkalankatu 13
00180 HELSINKI

Puhelin
029 56 44200

Telefax
029 56 44417

Sähköposti
helsinki.ko@oikeus.fi